

Akan-dagen 29.11.2022 (10:00-10:30)

Bruk av andre rusmidler enn alkohol i arbeidslivet

Jørgen G. Bramness

Om meg/interessekonflikter

- Lege, psykiater, dr.med. i klinisk farmakologi
- Seniorforsker ved Avdeling for rusmidler og tobakk, Folkehelseinstituttet
- **Professor i psykiatri ved Institutt for klinisk medisin, UiT – Norges arktiske universitet**
- seniorforsker ved Nasjonal kompetansetjeneste for samtidig rusmisbruk og psykisk lidelse (NKROP) ved Sykehuset Innlandet
- Statens representant i styret i Akan kompetansesenter

Illegale rusmidler på arbeidsplassen

- De fleste som har brukt eller bruker illegale rusmidler er i jobb
 - Hva tenker vi om folks bruk av rusmidler på fritiden?
- Hva er omfanget av bruk i befolkningen?
 - På fritiden og i jobb?
- Målet er mindre bruk av rusmidler i vårt samfunn
 - Men burde flere som bruker rusmidler og har problemer med rusmidler komme i jobb?

Ordet «rusmisbruker»

- Forferdelig ord
 - Man **er** ikke sin diagnose
 - Det er **rusmidler** man bruker ikke rus
 - **Misbruk** er et stigmatiserende begrep og er forlatt
- Man «misbruker» ikke (skadelig bruk/avhengighet)
- Legfolk kan nøye seg med å si uproblematisk eller problematisk bruk
- Lager et umedisinsk (juridisk kanskje) skille mellom legale og illegale rusmidler
- Vi sier person som bruker rusmidler
- Til nød **rusmiddelbruker**
 - siden 80 % av befolkningen har brukt alkohol siste året er det oss alle

Hva snakker vi egentlig om?

Bruker ikke rusmidler

- I jobb
- Ikke i jobb

Rusmiddelbruker (uproblematisk)

- **I jobb**
- Ikke i jobb

Rusmiddelbruker (problematisk)

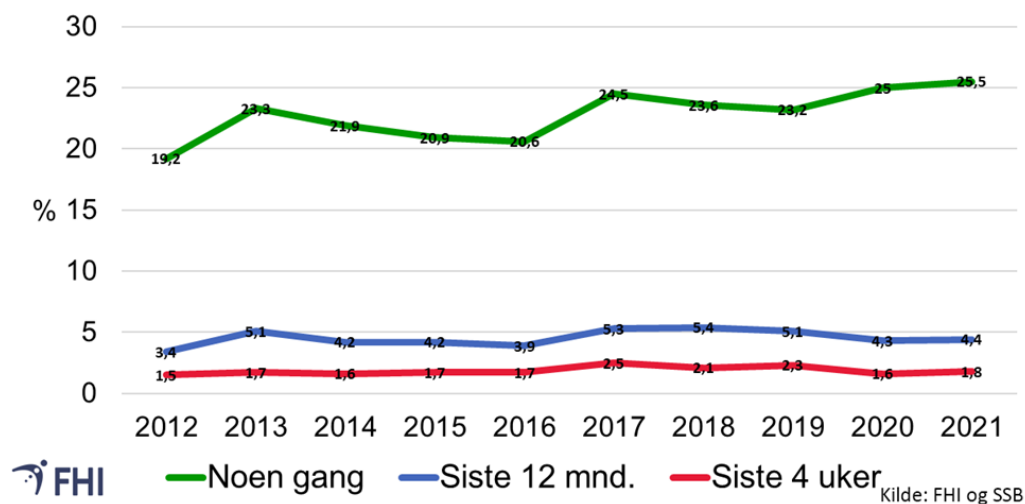
- **I jobb – flere enn du tror**
- **Ikke i jobb – flere skulle vært det**

Arbeidsgiver og rusmiddelbruk

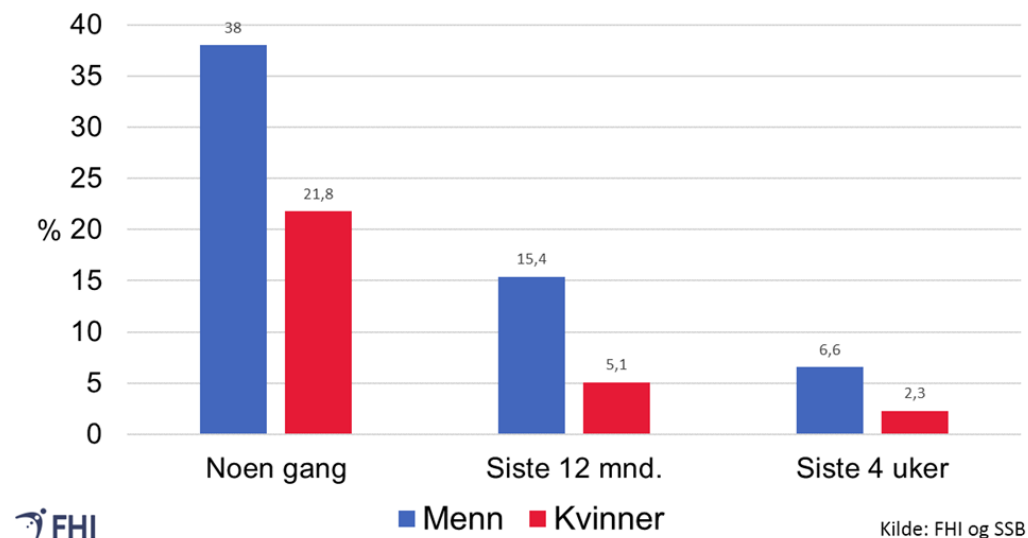
- Bruk av rusmidler er en risiko for den enkelte arbeidstakeren
- Bruk av rusmidler - en risiko for arbeidsmiljøet og virksomheten
 - Lavere produktivitet
 - Høyere sykefravær
 - Økt risiko for feilvurderinger, uhell, alvorlige ulykker
 - Problemer for omdømmet
- Virksomheten må ha en rusmiddelpolitikk
 - Opparbeide kunnskap
 - Ta lederansvar
 - Beskrive sin holdning til rusmidler
 - Vise til betydningen av et rusfritt arbeidsmiljø
 - Definere klare regler for hva som er akseptabelt

Cannabis (any use) bruk over år, alder og kjønn

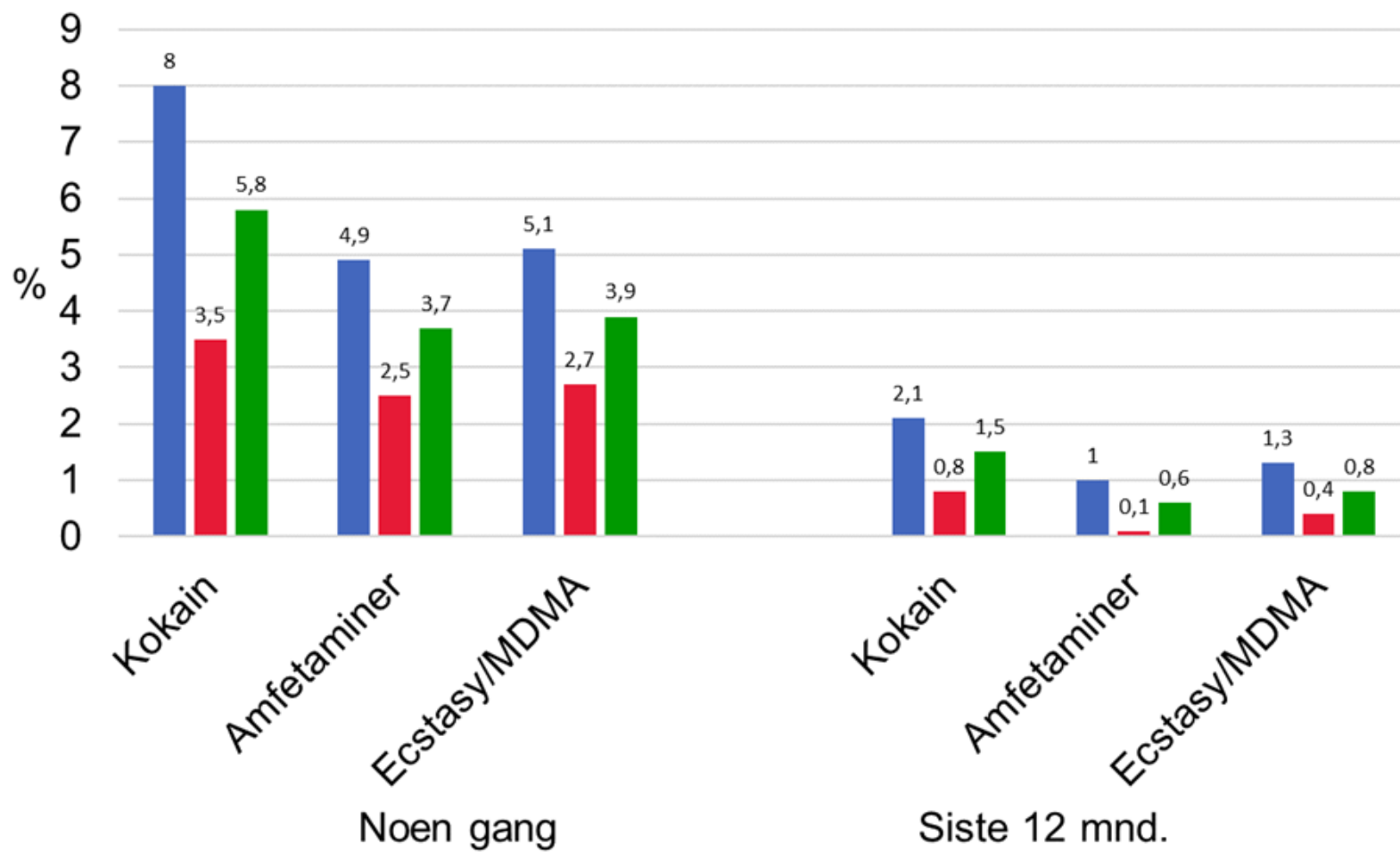
Cannabisbruk 16-64 år, 2012-2021

Cannabisbruk 16-30 år, menn og kvinner 2021

Bruk av sentralstimulerende stoffer 16-64 år, menn og kvinner 2021

Avhengighet: Tallenes tale

- Kanskje 200-300 000 alkohol
- Kanskje 20-40 000 vanedannende legemidler
- Kanskje 15-30 000 illegale rusmidler.
- Kanskje 20-40 000 spillavhengige

Alle arbeidsplasser har én eller flere som er avhengige

Brukke kokain, ecstasy og marihuana: 30 vernepliktige gardister dimitteres

Bakgrunnen er en privat sommerfest der fem vernepliktige innrømmer å ha brukt narkotika. I tillegg har 25 andre også stått frem.

Nasjonalballetten får kritikk etter rusvarsel. Men ballettsjefen mener nulltoleranse er viktig.

Ballettsjef Ingrid Lorentzen har nulltoleranse for rus blant danserne i Nasjonalballetten – også på privaten. Det mener den rusliberale aktivisten Arild Knutsen er dypt urettferdig.

Rusmiddeltesting/annen kontrollvirksomhet

- Det er en høy terskel å melde om eller agere på mistanke
- Rusmiddeltesting kan bekrefte eller avkrefte bruk av rusmidler
- Arbeidsmiljøloven setter klare grenser for slike tester i arbeidslivet
 - Biologiske prøver er medisinske
 - Holde ikke alltid med samtykke hvis hensikten er kontroll

Sensitivitet og spesifisitet

Undersøkelse (en av få)

- Edvardsen et al 2015
- Bruk av alkohol, illegale rusmidler og sløvende legemidler kan redusere sikkerheten, og føre til redusert yteevne og sykefravær

Edvardsen et al. *Journal of Occupational Medicine and Toxicology* (2015) 10:46
DOI 10.1186/s12995-015-0087-0

Journal of Occupational
Medicine and Toxicology

RESEARCH

Open Access

Use of alcohol and drugs by employees in selected business areas in Norway: a study using oral fluid testing and questionnaires

Hilde Marie Erøy Edvardsen¹, Inger Synnøve Moan², Asbjørg S. Christophersen¹ and Hallvard Gjerde^{1*}

Formål

- Kartlegge forekomsten av rusmiddel- og tobakksbruk blant arbeidstakere i 8 ulike bransjer i Norge ved hjelp av spyttprøver og spørreskjema
- Å studere selvrapportert sykefravær og ineffektivitet på grunn av alkohol- og rusmiddelbruk
- Å studere kjønns- og aldersforskjeller for rusmiddelbruk- og tobakksbruk og for selvrapportert sykefravær og ineffektivitet på jobb

Rekruttering og utvalg

- Rekrutteringen av bedrifter i perioden fra 2008-14
- 21 bedrifter (av 44 inviterte) fra ulike bransjer deltok. I tillegg fikk vi tillatelse fra Statens vegvesen til å rekruttere tungtransportsjåfører
- Totalt 2639 personer ble invitert til å delta, 2437 personer fra åtte bransjer deltok (92 %):
 - Helsevesen, Finans, industri, transport/lager, restaurant/bar, offentlig administrasjon, forskningsinstitutt og media (kun spørreskjema)

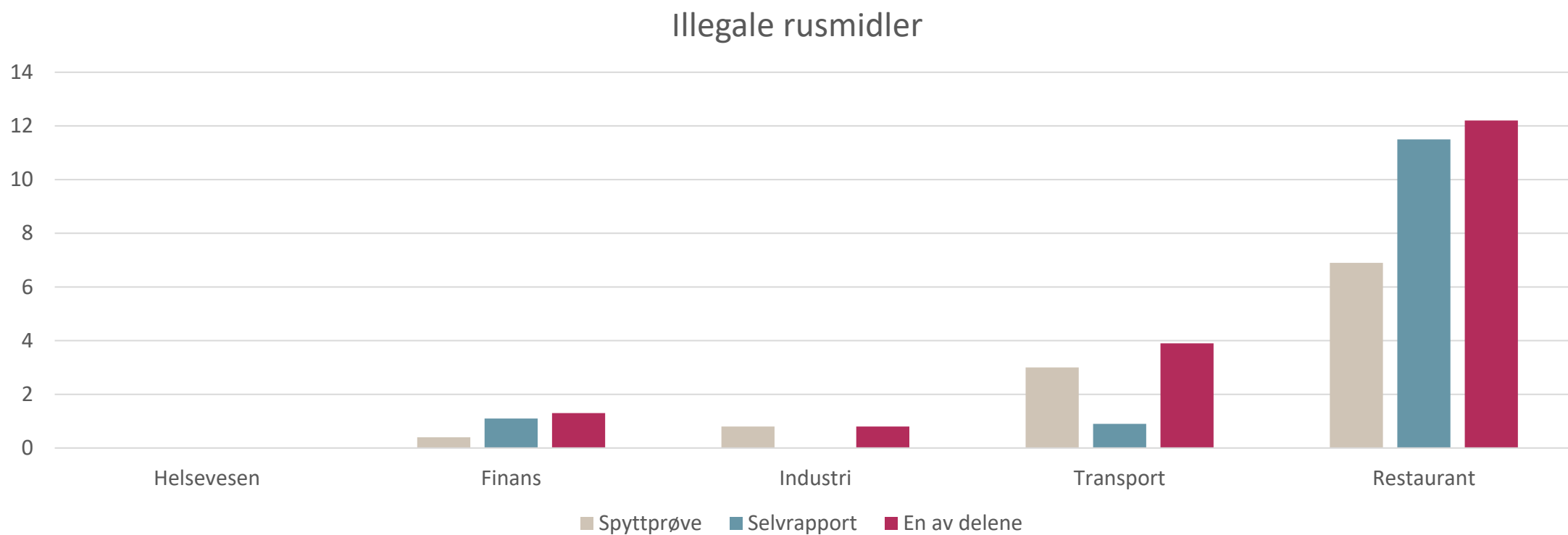
Metoder

- Spyttprøver ble tatt mens de fylte ut spørreskjema: tok totalt 5 minutter

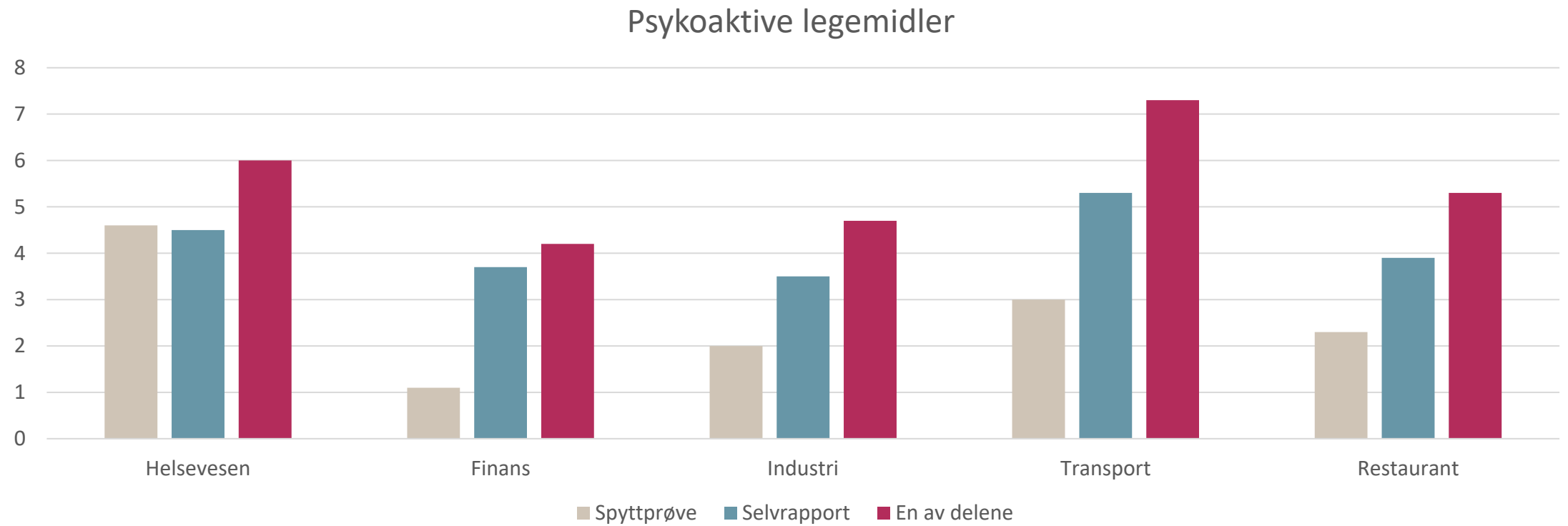

- Spyttprøver: alkoholbruk (siste 24 timer), og bruk av illegale rusmidler og sløvende legemidler (siste 48 timer)
- Spørreskjema: selvrapportert rusmiddelbruk samt konsekvenser av bruk (fravær og ineffektivitet)
 - *Nylig bruk og bruk siste 12 måneder*

Edvardsen et al 2015 (%)

Edvardsen et al 2015 (%)

Edvardsen et al 2015/19

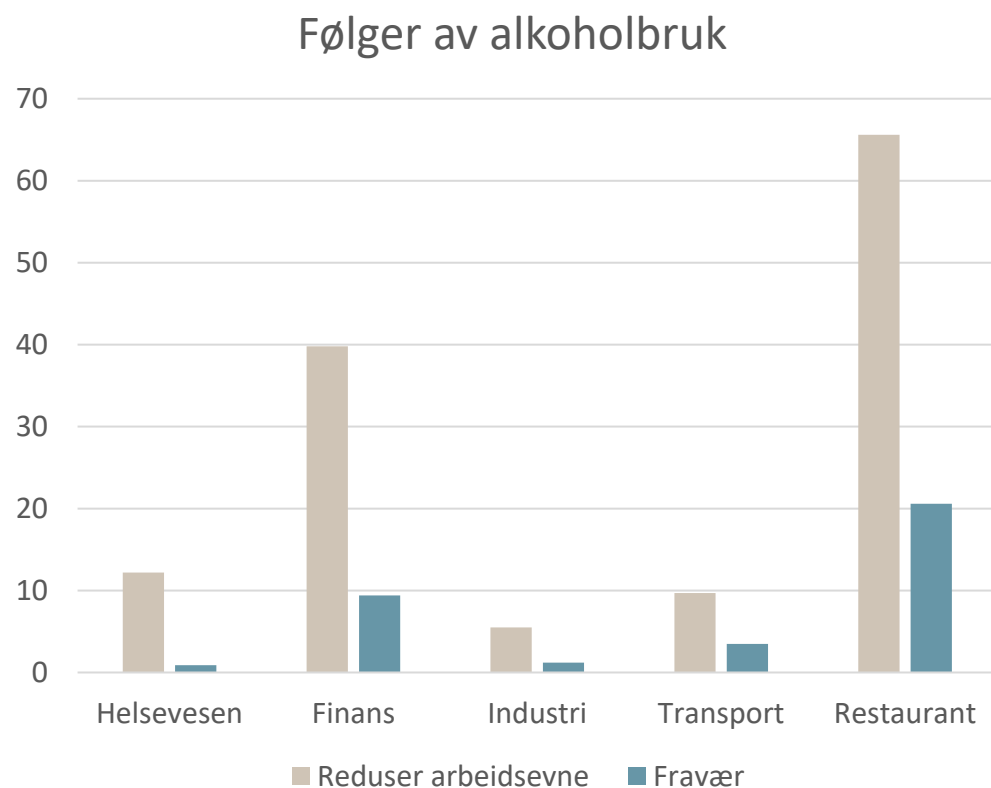

Table 3 Factors associated with having had three or more sickness absences in the past 12 months

	AOR	P	95% CI for AOR	
Smoking				
Daily	1.65	0.019	1.09–2.50	*
Occasional	1.19	0.432	0.77–1.84	
Former	1.08	0.617	0.79–1.49	
Daily snus use	1.18	0.492	0.73–1.90	
Weekly binge drinking	1.76	0.147	0.82–3.78	
Illegal drug use	0.77	0.737	0.16–3.65	
Medical drug use	2.36	0.007	1.27–4.37	*
Poly- and drug use				
Smoking and drug use	0.88	0.807	0.33–2.40	
Smoking and weekly binge drinking	1.26	0.702	0.39–4.05	
Drug use and weekly binge drinking	0.39	0.329	0.06–2.58	
Male	0.70	0.024	0.52–0.96	*
Age (ref = younger than 30 yrs)				
30–39 yrs	1.10	0.625	0.76–1.59	
40–49 yrs	0.54	0.004	0.36–0.83	*
50–59 yrs	0.35	0.000	0.22–0.56	
60+ yrs	0.36	0.002	0.19–0.69	
Education (ref = middle school)				
High school	1.84	0.225	0.69–4.94	
University	1.51	0.409	0.57–4.03	
Constant	0.14	0.000	0.05–0.42	

Multilevel logit regression (mixed effect logistic regression) with sickness absence (dummy variable) as the dependent variable, controlled for random effects of branch and workplace. AOR = Adjusted Odds Ratio
 N = 1811, 22 workplaces (var = 0.12, SE = 0.13) within 5 branches (var = 0.14, SE = 0.08), LR-test for sign. Effect of random stratification: $p < 0.001$

Oppsummering: Edvardsen et al (2015/2019)

- Alkoholbruk er mest utbredt blant norske arbeidstakere
 - Alkoholbruk i arbeidstiden er uvanlig
- 5,3% svarer at de har hatt alkoholrelatert sykefravær og 25% at de har vært ineffektive på jobb pga alkoholbruk
 - Store variasjoner mellom bransjer: fravær varierer mellom 1-20% og ineffektivitet mellom 12-66%
- Ansatte i restauranter/barer: drikker mer og bruker mer illegale stoffer enn ansatte i andre bransjer, og rapporterer om mer sykefravær og ineffektivitet, også grunnet legemiddelbruk
 - Alkoholbruk og sykefravær/ineffektivitet grunnet alkoholbruk også utbredt blant ansatte i finansbransjen og kategorien «andre»
- NB! Ikke et representativt utvalg av bransjer i norsk arbeidsliv

Arbeid som behandling?

- Er ikke det AKANs egentlige ide?
- IPS (individual placement and support)
- Mange har gode erfaringer med å ta inn folk som sliter
- Skille mellom arbeidssektor og helsesektor

Oppsummering

- Vi må være forsiktig med ord/begrepsbruken
- Vi må tenke sikkerhet og omdømme
- Men vi må ikke overreagere
- Mye er skjult
- Å bli tilbudt arbeid kan være løsningen
- Å bli kastet ut av arbeid er sjelden løsningen